

Mi lenne, ha...

...szokássá válna, általános érvényű lenne, ha az élet minden területén elterjedne az az újítás, amelynek általános iskolai alsó tagozatos osztályfőnöke? Szóval, mi lenne, ha az orvosgyógyászat rektora előírná: mártól kezdve a fehér köpenyek helyett halványlilát hordjanak az ápolónők, az orvosok? Ha a kekszínű egyenruhák hordását megtiltanák, a világoskékbe bújtatnák a katonáinkat? Milyen következménnyel járna, ha a Volán dolgozóinak sötétzöld formaruháját rendeletileg feketére festenék, ha a kék munkaköpenyek árusítását beszüntetnék, s kizárólag citromsárgát ajánlanának, különös tekintettel a vasipari szakmák művelőire?

Bizony, jó pár ezer fehér köpenyt kellene átfesteni, a kérdés, sikerülne-e halványlilára... Hadseregünk feleslegessé váló egyenruháinak számáról nincs információ... Az autóbuszvezetők egyenruháját feketíteni még csak lehetne, de már a kék köpenyek raktárait biztosan hét lakatot kellene rakni... Tetszenek talán segíteni már az újítás lényegét?

Hazajön a gyerek, az ésszerű családi takarékoságra szoktatott, a holmijára vigyázni tudó, általános iskolás leányka, s átadja osztályfőnöke üzenetét, miszerint a fekete tornadressesz helyett anyuka legyen szíves, kéket venni. Anyuka visszaüzen gyermekével, hogy majd ha elkopik a fekete, természetesen szívesen vesz kéket, az ő jóakarátán nem, inkább a konfekcióiparén múlik! A leánygyermek érzi, hogy itt majd rajta csattan az ostar, de mert ő tényleg takarékoságra szoktatott, meg a holmijára is vigyáz, nem erőszakoskodik a Kedves Szülővel. Igaz, az osztályfőnökével sem készségesen hazaviszi a második üzenetet is: azt a tornaruhát, ugye, már másfél éve vették, úgyis ki kell majd cserélni.

Mi lenne, ha most mégis kicserélnék? Hosszú ideig nem szólhatnának rá a takarékos... stb. gyermekre, hogy ne a legjobb nadrágjában csúszkáljon a játszótéren, és ne akarjon hetente három illatosított radírgumit venni. Viszont, mi lenne, ha nem cserélnék ki a tornaruhát?

A következmények mindkét esetben beláthatatlanok. Nem beláthatatlanul súlyosak, inkább előre felmérhetetlenek. Akaratos, követelőző les a lány, vagy visszahúzó, szegénylős — ezt ma még nem lehet tudni, lévén a Kedves Szülő jelenleg határozatlan. Egyet azonban biztosan tud gyermekje jelenéről: a leány rossz. Többedmagával, egész osztályostul. Ezt onnan tudja, hogy a napokban hiába melegítették újra az ebédet, majd tették a lábost melegre, az étel csak elhűlt. A gyerek ugyan is háromnegyed kettő helyett háromra ért haza. Lám, ismét egy hihetetlen perspektívával bíró újítás! Rossz az osztály? Zárjuk be egy órára, hadd éhezzen, hadd törje ki a frász a rossz gyermekek Kedves Szüleit!

Ismét csak az jut eszembe, mi lenne, ha a TÚZEP illetékes osztályát bezárnák, mert rossz fát tett a tűzre? Ha a minisztérium színházi főosztályának dolgozói addig nem kapnának vacsorát, amíg sinre nem teszik a magyar színjátszás ügyét, ha a diplomáciai bonyodalmak tisztázásáig kulcsra zárnák a tárgyalószobák ajtóit, ha...

...a sorból szívem szerint csak egy „osztályt” hagynék ki. A klinika idegosztályának bezárását nem javaslom. Nem a bentrekedtek, inkább a rászoruló kintmaradtak érdekében.

PÁLFY KATALIN

Molnár Ferenc

A dupla radírgumi

Személyek: az apa és a fia. A gyerek hatéves. A jelenet színhelye az apa dolgozószobája. Az íróasztalon egy radírgumi fekszik, amely két darabból van összeforrasztva. Az egyik darab világosszürke, a másik darab sötétszürke. A világos fele arra való, hogy a ceruzáírást gumizzák ki vele, a sötét fele a tintáírásnak szól. Az apa komolyan beszél, miközben a radírral játszik.

AZ APA: Szóval, csak hatkor jöttél haza.

A FIÚ: Igen.

AZ APA: És azt mondtad, hogy a tanító csak hatra ígérkezett.

A FIÚ: Igen.

AZ APA: Na, látod, fiam. A tanító ötre ígérkezett, itt is volt és várt. Tehát te hazudtál.

A FIÚ meglátja a radírt.

AZ APA: Hazudtál.

A FIÚ, a radírt nézve: Igen.

AZ APA: Hazudtál, gyermekem, és ez már magában véve is rettenetes baj. De hozzá még ügyetlen is volt a hazugságod, mert hiszen tudhattad, hogy a tanító eljön öt órákor, és akkor mindjárt kiderül az egész. Miért tetted ezt?

A FIÚ magában gondolja: Azt tudom, hogy a világos fele radírozáshoz való, de hogy a sötét fele mire való, azt nem tudom. Ilyen radírt még sohasem láttam.

AZ APA: Felelj.

A FIÚ: Tessék?

AZ APA: Felelj, miért tetted ezt?

A FIÚ magában ezt gondolja: Igen. Össze van ragasztva? Az nem lehet. Sötétre van festve? Az se lehet. Hogy van mégis, hogy a fele világos, a fele sötét?

AZ APA: No, ne zavarodjál meg ennyire, gyermekem. Nem eszlek meg, Felelj bátran, mint ahogy férfihez illik. A szemembe nézz. Nem kell félned, mert nem verlek meg, csak kitanítalak. Az életben az a legokosabb, ha az ember mindig az igazat mondja. A szemembe nézz. Ne félj. Miért hazudtál?

A FIÚ: Mert... mert... — Magában ezt gondolja. Fogantúny nem lehet a sötétebbik fele, mert a vége el van kopva, mintha azazal is radírozta volna. Tehát az is gumí. De az a vége valami különös gumí lehet, mert különben nem volna más színű, mint a másik vége.

AZ APA magában: A gyerek tele van önértéssel és tisztességgel. Ime, szelíden beszélek vele, szelídebben már nem is lehet, és mégis tetován néz, zavartan felel, nagyon nagy hatással vagyok rá. Mondják, hogy nézésemben van valami szigor, mely bírói pályámon is nevezetes. A vádlottak is megzavarodnak, ha nagyon rájuk nézek. No, de itt most nem vagyok bíró, és ez nem vádlott, hanem a fiam. Szelídebben kell vele bánnom. Szelíden: — Megbántad a hazugságodat, édes gyermekem?

A FIÚ magában gondolja: Most hamar megbánok mindent, bevallok mindent, bocsánatot kérek, azt kérem, amit akar, csakhogy vége legyen. És amint kimegy, megvizsgálom a radírt.

AZ APA: Nem fogsz többé hazudni?

A FIÚ: Nem.

AZ APA: Jó lesz?

A FIÚ: Igen.

AZ APA: Akkor hát nem büntetek meg, gyermekem. De hogy emlékezzél erre a napra, százszor le fogod írni ezt a mondatot: „Hazudni soha nem szabad.”

A FIÚ: Ceruzával vagy tintával.

AZ APA: Tintával. De látom, gyermekem, hogy tisztességes fiú vagy, mert nem tiltakoztál a büntetés ellen. Hát ha szépen bo-

csánatot kérsz, elengedem ezt a százszor való leírást is. — Magában ezt gondolja. A gyermekkel szelíden kell bánni, ez olyan gyerek. Jó anyag. Én is ilyen voltam.

A FIÚ magában ezt gondolja: Akkor fuccs a radír.

AZ APA: Nos?

A FIÚ: Inkább leírom, papám.

AZ APA: Hogyan? Nem kérsz bocsánatot?

A FIÚ: Nem.

AZ APA magában: Olyan, mint én. Olyan, mint én. Nem kell neki az olyan alamizsna, amellyel az önértéket sértik. Én is ilyen voltam. De mint apa, nem tűrhetem ezt. A fiúhoz: — Nem kérsz bocsánatot? Hát nem látod be, hogy hibáztál?

A FIÚ magában: Biztos, hogy nagyszerűen kiviszi a tintát. De azért ceruzáírást is megpróbálok radírozni a sötét felével.

AZ APA: Felelj, fiam. A hallgatásod férfias, de atyáddal szemben illetlenség. Az apa nemcsak bíró, hanem jó barát is.

A FIÚ magában: Ha most egy szót is szölok, elengedi a büntetést, és nem ültetek az íróasztalához. Pedig a késsel le fogok vágni belőle egy kis darabot, egészen kicsit, akkorát, hogy ne vegye észre.

AZ APA: Nincs hozzám bizalmad?

A FIÚ magában: És ott, ahol levágtam, be fogom piszkolni az újjammal, hogy ne lássa meg a friss vágást.

AZ APA: Csökönyös vagy? Jó. Magában boldogtalan. Én is ilyen voltam, és is ilyen voltam.

A FIÚ: Papám, én...

AZ APA: Nos?

A FIÚ: Én leírom százszor.

AZ APA magában: Nem szabad engednem. Örülök, hogy nem kért bocsánatot, de most már csak írja le százszor. Én is jobban szerettem kiállni a büntetést, mint megalázkodni. A fiúhoz szigorúan. Le fogod azonban írni százszor, hogy „hazudni soha nem szabad”. És amíg százszor le nem írtad, nem kapsz vacsorát.

A FIÚ: Ötvenszer tintával, és ötvenszer ceruzával.

AZ APA: Bánom is én. Most azonnal ide ülsz az asztalomhoz, és addig be se jössz az ebédlőbe, amíg meg nem lesz. Egy-kettő. A gyerek leül. Az apa kifelé megy.

AZ APA magában: Egy arcizma se rándult meg. Örömmel ült le. Örült, hogy nem kellett megalázkodnia. Boldog vagyok. Hiszen ez a gyerek egy nagy karakter! Kimegy.

A FIÚ magában: Végre! Egy órával később.

AZ APA: Nos? Készen van?

A FIÚ: Készen van, papám. Csakhogy tizzel tévedtem. Száz-tíz-szer írtam le. Most éppen ki-radíroztam ezt a tízet. Ötöt a ceruzából, ötöt a tintából. A kéjtől kipirult arccal radíroz.

AZ APA magában: Milyen pontos, milyen rendes, milyen pedáns! Jellem, önérték, férfias makacsság és pedantéria... éppen mint én, éppen mint én. Bírói csinálók belőle. Boldogan csókolja meg a fiú fejét.

Andrássy Lajos

Ültessünk fákat!

(MAKÓI MEDITÁCIÓ)

— Ültessünk fákat míg a tél torkunk fölé is el nem ér...

*

...Rügyet számláló alkonyon merengek emlékhalmokon

költői-bölcsöd zsámolyán
Makón — egy kriptá-kis szobán...

...Esték soha ily csendesek:
elfogytak mind a partnerek

régi asztalunk végénél
még néha egy-egy — s végül én...

Ki: elhantolt; ki: hant alatt
vár ha pattanna már a lant

koppán a végszó — s elgurul
pördül a porban még alul

s magam magammal szájakok
rám dermednek a csillagok...

...Körben lámpákat oltanak:
— De nagy-megkésve vártalak!

— botlik át szívem a kövön
Makón a keskeny küszöbön...

*

— Ültessünk fákat! — szölt Apám
haló-estjének hajnalán...

Budapesti levél

A Népszabadság szeptember 5-i számában E. Fehér Pál tollából értékes recenzió jelent meg, *Még egy emlékirat* cím alatt. A könyvet, amelyről a kulturális jegyzet élmásbjai szólnak, Berey Géza, a Délmagyarország egykori főszerkesztője írta és a szegedi Ablaka István igazgatása alatt működő kecskeméti Petőfi Nyomda nyomta, a Gondolat Kiadó égisze alatt.

„En azt szeretném — írja E. Fehér Pál —, ha minél többen figyelnének fel Berey emlékezéseire. Elsőrendűen azért, mert a történelem olyan szelétet jeleníti meg tragikus személyi emlékek alapján, amelyek mind kevésbé vannak jelen napjaink memoáriumirodalmában. Arról a másfél évtizedről szól, amelynek borzalmait 1944. március 19-től 1945 nyaráig élte át a szerző, aki ekkor járta be a „Hitler-Allee”-t, ahogyan ő nevezi saját golgotáját, amely egyúttal tízmilliók szenvedését is jelentette.”

Megjegyzí Berey Gézáról a recenzor, hogy nem tartozott az eleve üldözésre kárhoztatottak közé: keresztény vallású, liberális polgár, a Délmagyarország című szegedi lap főszerkesztője, aki nyíltan megírja, hogy a Délmagyarországot azért vette meg a negyvenes évek legelején, mert kitűnő üzletet látott benne. (Itt zárójelben meg kell jegyezni, hogy Berey Gézát, egykori férjét az én családom segítette hozzá a lap főszerkesztői állomáshoz, mint ahogy a Goga-kormány magyar kisebbségellenes igazgatásága által Erdélyből, a pártiumból kiűldözve édesapám, néhai Csányi Mátyás karmester ajánlására szerződött munkatársakként a Délmagyarországhoz Pásztor József, az akkori tulajdonos, apám iskolatársa és jó barátja.)

Berey Géza egyébként így emlékezik meg a Délmagyarországról emlékiratainak 42. oldalán: „A Délmagyarország c. lapot a feleségem nagypapjának anyagi támogatásával alapította Pásztor József és Róna Lajos. Felmentek a szegedi Kereskedelmi és Iparbank vezérigazgatójához, Csányi János kir. tanácsoshoz, és előadták liberális lapalapítási szándékukat. A Délmagyarország c. napilap 1910-ben indult. Az ellenforradalmi kurzus 1919-ben betiltotta. 1923-ban, amikor a Bethlen-kormány újra engedélyezte a Délmagyarország megjelenését, részvénytársaságot kerítettek köré, de a lap egyedül Pásztoré volt. 1938-ban a zsidótörvény első jogfosztó intézkedése a zsidó laptulajdonosokat félreállította, ekkor került a részvénytöbbség előbb Balogh páter öccse, Balogh János, majd Balogh István szeged-alsóközponi plébános tulajdonába.

A visszaemlékezés a továbbiakban részletesen eszteli, mint lavírozott Balogh Péter irányítása alatt a lap „keresztény politikai napilap” védőruhában addig, amíg dr. Glattfelder Gyula csanádi püspök Balogh plébánost le nem rendelte a közelet színteréről. Ekkor lépett a színre családóm anyagi segítségével Berey Géza, hogy visszavásárolja a lapot ugyanolyan feltétellel, mint ahogy Balogh páter Pásztortól megvásárolta.

— Úgy is mondhatnám, hogy visszavásárolom a részvényeket — mondta, és visszaemlékezéseiben írja Berey Géza. — A lapot a feleségem nagypapja alapította, illetve az alapításhoz adott kölcsönt sohasem kapta vissza. A részvények tulajdonképpen a feleségem örökségét képezik...

Alig terjedt el a hír, hogy a Délmagyarország ismét gazdát cserélt, a szegedi nyilasok és a kormánypart szélsőségesen náci-barát tagjai együttes támadást intéztek a lap megsemmisítésére. De a város szívvel-lélekkel támogatta a Berey irányítása alá került Délmagyarországot.

Berey Géza elhurcoltatása alatt Bácsotpolyán, majd a „Hitler-Allee”-nek titulált légerek szörnyűséges országútján emlékezik vissza a Délmagyarország fennmaradásáért folytatott küzdelmeire. Golgota-járását nagy önmérséklettel írja meg. E. Fehér Pál recenziójából idézve: „Nem az átélit borzalmak természetes leírásával akar hatni, hanem a tények hiteles megmutatását tűzte ki sikeresen megvalósított célként.”

Bajtársai emlékének áldoz a memoárjával, akik között ismert és ma már a múltba tűnt szegedi nevek is sorakoznak.

Berey Géza pokoljárása után hazakerülve sokat beszélt előttem is azokról a rémségekről, melyeken keresztülment a német haláltáborokban, de — dicséretére szóljon — ezek közül a legmegrázóbbakat e visszaemlékezésekben nem említette, hiszen 35 év víztömege folyt le azóta a Tiszán, sok minden történt, amiről még lehetne beszámolni. De valaki egyszer azt mondta nekem, amikor megkérdeztem, hogy 16 évi börtönnaplója miért maradt olyan hirtelen félbe, az események sorát egyetlen tollvonással miért szakította meg az utolsó oldalon: „Mert nagyon sokallottam már a kínzásokat, az embertelenség leírását... Az olvasók is belefáradnak a szörnyűségekbe...”

CSÁNYI PIROSKA